

Zahraníční tržba Ruska r. 1902. Sto let ruské tržební statistiky.

Rok 1902 jest v éře stále větší aktivity tržební bilance — na kterou Rusko náhlým obratem vstoupilo před 3 lety — v éře značně klesajícího dovozu a rapidně stoupajícího vývozu ruského další pozoruhodnou etapou.

Vývoj tržební bilance ruské v poslední době jest velmi zajímavým. Kdežto asi po čtvrtstoletí až do r. 1898 jevil jak dovoz tak i vývoz ruský tendenci stoupající (avšak vždy s větší číslicí vývozu než dovozu), klesl r. 1899 následkem neúrody vývoz Ruska ze 733 na 627, tedy o plných 106 mil. rublů. Byl to po dlouhé době opětně jednou rok bilance pasivní, a to o 24 mil. rublů. Avšak ihned roku následujícího nastává pronikavý obrat opětně k éře aktivní tržební bilance, jenže s tím rozdílem proti době před rokem 1899, že vedle stoupajícího vývozu počíná dovoz Ruska značně klesati. Právě vydaná statistika ruské zahraniční tržby za r. 1902 pak ukazuje, že loňský rok předstihl v tomto směru opětně značně své dva předchůdce. Vyjímáme ze statistiky za r. 1902 tento přehled zahraniční tržby ruské za poslední 3 roky:

	1900	1901	1902
	(v tisících rublů)		
Vývoz	688.435	729.815	825.277
Dovoz	572.064	532.944	527.095
Vývoz větší o	116.371	196.871	298.182

Jest to zajisté úžasný obrat: od dvacetičtyřmilionové pasivity tržební bilance r. 1899 ku třístamilionové aktivitě r. 1902! Ještě zajímavějšími stanou se tyto cifry, všimneme-li si jejich roztržďení dle skupin:

Do Ruska bylo dovezeno (v tisících rublů):

	1900	1901	1902
Potravin a poživatin	79.844	84.349	81.409
Surovin a polotovarů	307.402	288.107	295.483
Zvířat	1.136	1.495	1.403
Hotových výrobků	183.682	158.993	148.800

Naproti tomu bylo vyvezeno (v tisících rublů):

	1900	1901	1902
Potravin a poživatin	381.174	430.955	526.189
Surovin a polotovarů	269.806	256.697	258.267
Zvířat	17.902	20.224	21.558
Hotových výrobků	19.553	21.939	19.263

Z přehledu toho nejmarkantněji vyniká klesající dovoz fabrikátů a stoupající vývoz potravin (na nichž lví podíl mají ovšem zemědělské plodiny) — a dále též stoupanutí dovozu surovin a polotovarů v r. 1902.

Tento zdánlivě velice příznivý výsledek ruské zahraniční tržby jeví se však ve světle značně jiném, je-li posuzován se zřetelem na celý vnitřně hospodářský stav Ruska. Rusko náleží mezi státy, cizině poplatné, cizině zadlužené a musí splátky a úroky ze svých dluhů platiti věřitelské cizině ve zboží. Nepříznivou bilanci platební musí vyvážiti docílením příznivé bilance tržební — vývozem, jenž by převyšoval dovoz o sumu, již musí Rusko ročně cizině platiti. Jakožto stát agrární může a musí Rusko vyvážeti hlavně suroviny všeho druhu a plodiny zemědělské. Neurodí-li se tyto plodiny, znamená to pro Rusko jednak stupňování beztak stálého hladu značné části jeho obyvatelstva, jednak klesnutí vývozu, nebezpečí pro peněžní trh a pro rovnováhu v poměrech měnných (neboť pak nastává ze země odliv zlata jakožto platidla úroků cizině) a krizi ve státním hospodářství. Po této stránce zjednaly již poslední tři dosti úrodné roky Rusku poněkud odškodnění za rok 1899 — ale přes to nelze nazvati tržební bilance posledních těchto let zvláště příznivými, vyšetří-li se, jakým způsobem vznikl nový zjev v ruské zahraniční tržbě — značné klesnutí dovozu.

Zjev tento má ovšem do jisté míry svou příčinu také ve stoupajícím industrialisování Ruska, které nyní kryje svojí výrobou spotřebu v některých oborech, v nichž bylo dříve odkázáno na dovoz. Avšak největší podíl na klesání importu má značné zmenšení konsumní síly Ruska v některých oborech a to opět zavinila obrovská krise v ruském, příliš rychle vydupaném průmyslu, hlavně montánním. Překotný rozvoj tohoto průmyslu měl v zápětí ohromnou nadprodukcii a krach, který asi před 4 lety propukl a změnil se ve vleklou krizi. Sám hlavní podporovatel upřílišněného zakladatelského ruchu, ministr financí Witte, ve svém rozpočtovém exposé pro rok 1903 přiznal, že »rychlý vzrůst produkce dospěl ku stagnaci, ano lze znamenati i jisté klesání výroby«. Tím v rukavičkách doznal onu trudnou skutečnost, že velká část hutí, železáren a jiných závodů ruských nepracuje; ty, které pracují, nerozšiřují se a nové se nezakládají. Následek toho jest, že nastala stagnace v objednávkách nových strojů, zařízení a potřeb továrních a uhlí z ciziny.

A také hlavní poklesnutí dovozu jeví se v těchto dvou předmětech. Byloť dovezeno:

	1900	1901	1902
Uhlí (v milionech pudů)	240	192	174
Strojů a přístrojů (v milionech rublů) . .	76·7	56·5	51·3

Tento úbytek dovozu jest tím markantnější, že týká se právě strojů pro továrny; dovoz dynamoelektrických strojů klesl na př. z 2·7 milionu rublů r. 1900 na 800.000 rublů r. 1902; strojů ze železa a oceli (mimo hospodářské stroje) ze 48·6 na 26·3 milionu

rublů! Dovoz hospodářských strojů však stoupl z 11 na 15 milionů rublů — jasný to důkaz průmyslové stagnace a malé spotřeby strojů pro průmysl — avšak zvýšeného konsumu pro zemědělství následkem několika úrodných let a stále, byť pozvolna se šířícího zavádění racionelnějšího způsobu hospodaření.

Krise průmyslová nezastihla ovšem všechny obory průmyslové stejně a některé vůbec nic, jak svědčí na př. stoupající dovoz surovin a polotovarů pro průmysl textilní (ač zároveň i v dovozu fabrikátů textilních jeví se vzrůst), dále zvýšený vývoz lihu, výrobků porcelánových, zrcadel, plsti, hudebních nástrojů a knih. Vzrůst vývozu kovových, železných a ocelových výrobků ovšem nutno vysvětliti jinak: totiž nadprodukcí, která nutí při malém odbytu na domácím trhu vrhati přebytky výroby do ciziny, ať za jakoukoliv cenu.

Co do podílů jednotlivých států na zahraniční tržbě ruské jeví se r. 1902 vzrůst vývozu do všech zemí mimo Francii, Turecko a některé exotické státy (Francie redukovala značně dovoz ruské pšenice, ova a dříví); naproti tomu klesl dovoz do Ruska ze všech států mimo Švýcarsko, Holandsko, Švédsko, Spojené Státy severoamerické a Východní Indii.

Dovoz z Německa do Ruska klesl ze 209 mil. rublů r. 1901 na 203 milionů r. 1902, Anglie ze 103 na $99\frac{1}{2}$, Francie z $27\frac{1}{2}$ na $26\frac{1}{4}$, Rakouska z 25 na $23\frac{1}{2}$ milionu rublů. Naproti tomu stoupl ruský vývoz do Německa ze 179 na $203\frac{1}{2}$, do Anglie ze $156\frac{3}{4}$ na $188\frac{3}{4}$, do Holandska z $84\frac{1}{2}$ na 103, do Rakouska ze $30\frac{1}{4}$ na $35\frac{3}{4}$ milionu rublů.

Rakousko-Uhersko zůstalo i nadále na čtvrtém místě, pokud se týče vývozu do Ruska, a na pátém místě (za Francií), pokud se týče vývozu z Ruska.

Značnější vzrůst rakousko-uherského vývozu do Ruska lze pak konstatovati u sušených plodů a ovoce, kávy, obuvi (z 95 na 121 tisíc rublů), dříví, truhlářských, bednářských, sklářských výrobků, rostlinných olejů (ze 152 na 200 tisíc rublů), hospodářských strojů a náradí (z 531 na 688 tisíc rublů), vědeckých nástrojů, obrazů a knih, surového hedvábí a vlny, výrobků vlněných a prostých výrobků galanterních. Naproti tomu klesl vývoz náš do Ruska hlavně u lihových nápojů a vína (kdežto vývoz německý v tomto zboží stoupl), košů, staveb. materiálů, lučebnin, barviv a tříslovin, železářských výrobků, nástrojů hudebních (ze 309 na 250 tisíc rublů) a řemeslnických, papíru a knoflíků. — Poněvadž statistika, ze které tato data jsou vyňata, není ještě dostatečně specialisována dle jednotlivých zemí (tato statistika speciální vychází později), nelze si o mnohých položkách, v nichž je celá řada předmětů shrnuta (jako na př. »lučebniny« nebo »stavební materiálie«) učiniti přesné představy a lze ovšem předpokládati, že u některých artiklů těchto skupin nastalo zvýšení dovozu z Rak.-Uherska.

Statistika za r. 1902 jest zároveň statistikou jubilejní: právě před sto lety vydána byla první publikace o ruské zahraniční tržbě. Vzhledem k této okolnosti uveřejněn jest v sešitě za rok 1902 výtah ze statistiky za rok 1802 a srovnání obou, i nebude nezajímavé z těchto dat některá vyjmouti.

Zahraněční tržba ruská se za posledních 100 let více než zdesateronásobila. Obnášelať hodnota její v tisících rublů (rubly asignační z r. 1802 přepočítány na dnešní měnu):

	r. 1802	r. 1902
Vývoz	72.092	825.277
Dovoz	45.587	527.095
Celkový obrat	117.679	1,352.372
Přebytek vývozu	26.505	298.182

Vyvezeno pak bylo (v tisících rublů):

	1802	1902
Potravin a poživatin	15.165 (21·0%)	526.189 (63·8%)
Surovin a polotovarů	48.871 (67·8%)	258.267 (31·3%)
Zvířat	1.675 (2·3%)	21.558 (2·6%)
Hotových výrobků	6.381 (8·9%)	19.263 (2·3%)

Naproti tomu bylo dovezeno (v tisících rublů):

	1802	1902
Potravin a poživatin	17.802 (39·1%)	81.409 (15·4%)
Surovin a polotovarů	10.993 (24·1%)	295.483 (56·1%)
Zvířat	42 (0·1%)	1.403 (0·3%)
Hotových výrobků	16.750 (36·7%)	148.800 (28·2%)

Z tohoto sestavení nejpozoruhodnějším jest (ovšem jen poměrné) klesnutí podílu surovin a polotovarů na vývozu: ze 67·8% na 31·3% a relativní i absolutní vzrůst jejich dovozu — dále pak stoupnutí podílu potravin (tedy hlavně obilí) na vývozu z 21% na 64%. V těchto cifrách obráží se jednak nedostatek dopravních prostředků před sto lety, jednak okolnost, že státy, které nyní importují ruské obilí, měly tenkrát ještě nadbytek svého vlastního. Dále pak zračí se v nich stoupající industrialisování Ruska, které ve větší míře spotřebuje své vlastní suroviny a některé stále méně a méně vyváží (železo, konopí), za to však musí dovážeti surovin a polotovarů z ciziny téměř třicetkrát více, než před sto lety.

Obilí bylo r. 1802 vyvezeno z Ruska za $13\frac{1}{3}$ milionu rublů, r. 1902 za $432\frac{1}{4}$ milionu rublů, dříví za $1\frac{3}{4}$, resp. 55 mil. rublů, másla za $\frac{1}{3}$, resp. $28\frac{1}{2}$ mil. rublů; z výrobků, které se r. 1802 nevyvážely, stojí za zmínku hlavně petrolej a vejce, jichž se vyvezlo r. 1902 za 42, resp. $38\frac{1}{2}$ mil. rublů. Naproti tomu klesl za posledních 100 let vývoz zvířecího tuku z $11\frac{1}{2}$ milionu na 3 tisíce rublů, surového železa z $5\frac{1}{2}$ milionu na 126.000 rublů, konopí z $11\frac{1}{4}$ na $7\frac{3}{4}$ milionu rublů, lněných a konopných výrobků z 5 na $\frac{1}{2}$ milionu rublů.

Přívoz klesl u cukru ze $6\frac{1}{2}$ milionu na 10.000 rublů; naproti tomu vzrostl u bavlny z $\frac{1}{2}$ na 62, surových kovů

z 1 na $28\frac{1}{2}$, hliněných, porculánových a skleněných výrobků z $\frac{1}{3}$ na 4 miliony rublů; stroje nebyly r. 1802 dovezeny žádné, kdežto r. 1902 za $51\frac{1}{3}$ milionu rublů; rovněž nebylo před sto lety dovozu bavlněné příze a tříslovin, kdežto r. 1902 obnášel $4\frac{1}{2}$, resp. 3 mil. rublů. Dovoz vlny vzrostl ze 43.000 na $34\frac{1}{2}$ mil., kovových výrobků a nástrojů z 58.000 na $17\frac{1}{3}$ mil. rublů.

Statistika za rok 1802 neměla ovšem ještě bližších dat o zemích původu, resp. určení zboží, nýbrž vyšetřovala směr dovozu a vývozu pouze dle jednotlivých hranic pozemních a moří. Největší význam pro ruskou zahraniční tržbu mělo moře Baltické, po kterém r. 1802 vyvezeno 78% a přivezeno $76\cdot3\%$ veškerého zboží, kdežto na západní pozemní hranici připadá vzhledem k tehdejšímu nedostatku dopravních prostředků přirozeně jen poměrně malý podíl: při vývozu $7\cdot6\%$, při dovozu $11\cdot6\%$. Dnes však připadá při vývozu na Baltické moře už pouze 39% , na západní pozemní hranici (tedy hlavně německou a rakouskou) $27\cdot2\%$ a při dovozu na Balt ne celých 45% , na západní pozemní hranice 44% . Z této cifry jest zřejmo, jaký význam pro jednání při obchodních smlouvách Rakouska a Německa s Ruskem má dvacetiprocentní přírážka, projektovaná v novém ruském celním tarifu pro velkou řadu předmětů (a to právě pro nejhlavnější ruské dovozní artikly) při dovozu po západní pozemní hranici. A ovšem poměrně větší nebezpečí se v ní skrývá pro vývoz Rakousko-Uherska nežli pro Německo, neboť toto by aspoň část dosavadního svého vývozu místo po železnicích mohlo s úspěchem dirigovati přes Baltické moře, kdežto Rakousku tato možnost schází.

Frant. Hlaváček.